

Før flugtruterne

En dramatisk august-dag i Han Herred
Af BENT ROLIGHED, Havevej 19, Fjerritslev

For nylig vistes i dansk TV en engelsk serie om flugtruter gennem det besatte Europa under 2. verdenskrig. Skønt det ikke blev nævnt, havde også Danmark sådanne flugtruter, der blev til hjælp for omkring 100 allierede flyvere - vel at mærke i krigens sidste måneder eller år. For de flyvere, der overlevede en nødlanding eller en nedskydning i krigens første tid, gik der ingen vej tilbage. Hvordan blev deres skæbne?

I det følgende berettes om, hvad tre engelske flyvere oplevede i deres maskine over Nordjylland en formiddag i 1940, om en hasarderet nødlanding ved Vust, og hvad der siden hændte.

Beretningen bygger især på oplysninger fra piloten John Oates, men også på, hvad folk endnu husker, og hvad i øvrigt den tids dagblade måtte skrive om et angreb på Aalborg Lufthavn.

Om morgenen den 13. august 1940 var der travlhed på luftbasen Watton ca. 100 km. nordøst for London. 12 stk. Bristol Blenheim lette bombere fra den 82. eskadrille fik motorerne varmet op, mens mandskabet en sidste gang kontrollerede og afprøvede instrumenter og udstyr. Kl. 8.30 rullede maskinerne hen over startbanen, gik i luften og var snart ude over Nordsøen på vej mod Aalborg. Senere fik en af maskinerne motorvanskeligheder og vendte om, men de 11 fortsatte støt deres kurs.

Det forestående angreb havde været planlagt til udførelse på et tidligere tidspunkt, men det var blevet udsat på grund af dårligt vejr. Så var tiden gået til den 13. august, og nu var vejret ideelt, idet udsigten for Nordjylland lød: temperatur op til 22 grader, let brise, overskyet med senere opklaring og lidt sol.

John Oates var pilot i det fly, der var mærket T 1889. Foran i maskinen sad også observatøren Murphy Biden, og bagest i tårnet, der ragede op et stykke foran haleroret, sad skytten, som hed Graham. Topfarten var 475 km. i timen, og efter godt et par timers flyvning gled flyene ind over den jyske vestkyst ved Ringkøbing med kurs nord-øst.

Allerede her begyndte vanskelighederne, da en tysk luftpost observerede flyene og hurtigt gættede, at målet var Aalborg. Og den 13. august var netop "Ørnedag", den dag tyskerne begyndte deres store luftoffensiv mod England, og da Aalborg Lufthavn også blev brugt til dette formål, var det væsentligt for tyskerne, at start- og landingsbaner her var intakte. Der gik derfor kun få øjeblikke, før den tyske melding om overflyvning af kysten var modtaget i Aalborg, hvor dernæst alarmen lød, som kaldte tyske flyvere til deres Messerschmitt-jagere og andre til bemanding af luftværnsskyts.

Uvidende herom fløj imens de 11 maskiner videre. Ved Gøttrup Strand i Han Herred gik en karl og arbejdede med at stakke hø, som var slået på grøftkanterne. Det var dengang et godt vinterfoder til hestene. Pludselig hørte han lyden af mange maskiner i luften, og selv om han ikke så dem, vidste han straks, at den lyd kom fra engelske maskiner, og hans første tanke var, at de var på vej mod Aalborg. På Himmerland gik på samme tid en karl og satte

neg sammen på marken, han så flyene med nord-østlig kurs, og også han anede straks, at Aalborg var målet.

Da klokken var ca. 11.30 var englænderne over byen, og en halv snes bomber var kastet over lufthavnen, men RAF-flyene blev straks angrebet på det voldsomste. Fem af maskinerne blev skudt ned af luftskyts, og de øvrige af Messerschmitt-jagere. Længst klarede T 1889 sig. Det var der, John Oates var pilot, og han fortæller herom:

"Vi blev ramt af luftværnsskyts. Derved blev radio og det interne samtaleanlæg ødelagt, og det så ud til, at skytten var dræbt. Jeg lod maskinen falde, indtil vi var ganske nær jorden, men så snart jeg igen rettede den op, blev vi ramt af en byge af projektiler. De næste 20 minutter var meget spændende, idet vi fløj ganske lavt nær jorden, for at vore forfølgere skulle have svært ved at se os og få indstillet på korrekt sigte".

John Oates var altså nu uden radioforbindelse med hjemmebasen og med eskadrillens leder Wing Commander de Virac Lart, ja, selv den interne kommunikation var afbrudt, så han handlede helt på egen hånd, da han kæmpende styrede sit fly lavt henover Vendsyssel og Han Herred.

Her blev mange mennesker overraskede, ja næsten chokerede af den voldsomme motorlarm og den hæftige skydning, og adskillige søgte tilflugt i kældre, eller hvor der ellers var dækning af finde, mens andre ikke kunne løsrive sig fra at følge flyvernes kamp på liv og død. Et øjenvidne fra Klim fortalte til Fjerritslev Avis den 15. august 1940, "at den engelske Maskine gik ganske lavt, næsten nede ved Hustagene", og "den ene maskingeværnsalve fulgte efter den anden", og iagttagere, der havde begivenhederne lidt mere på afstand, fortalte om, hvordan den store engelske maskine under alle sine manøvrer blev skarpt forfulgt af de to mindre tyske maskiner. Hvor vanskelig situationen var for John Oates forstås, når man erindres om, at de tyske jageres topfart var omkring 600 km. i timen, og at deres bevæbning ligeledes var overvældende.

T 1889 var efterhånden blevet stærkt beskadiget. Graham var chokeret og sad som livløs, Biden var såret i ryggen og ligeledes chokeret, Oates fortæller:

"For Graham og Biden må det have været forfærdeligt, idet de blot kunne sidde og vente. Jeg selv have alt for travlt til overhovedet at tænke. - Endelig nåede vi kysten og fløj ud over Nordsøen. Men på det tidspunkt var vi stærkt beskadiget. Motoren på venstre vinge fungerede ikke, og brændstofbeholdningen var utilstrækkelig, fordi tankene var beskadiget. En tur over Nordsøen i gummibånd uden radio var ikke tillokkende, så jeg valgte i stedet at vende om og foretage en nødlanding".

Kører man ad den gamle hovedvej gennem Vester Han Herred, vil man lidt før Vust passere en plantage. Nord for vejen og mellem plantagen og Barkærvej var der engang en åben plads, som Oates valgte til sin nødlandingsbane. Så varsom som muligt lod han maskinen få føling med jorden, men alligevel pløjede den sig gennem et jorddige, væltede en række kornneg på marken, og med knust

understel lagde den sig endelig til hvile, idet kroppen brækkede over netop på det sted, hvor Graham sad i sit skyttetårn. Han slap uskadt.

Der var folk i Han Herred, som gned sig i øjnene over det syn, de her så, ja, der var blandt de første tilskuere adskillige, som her for første gange i deres liv så en flyvemaskine på jorden. Men man besindede sig hurtigt. Fjerritslev Avis skrev bl.a.: ”tililende fik Flyverne hjulpet ud af Maskinen. Falck fra Fjerritslev blev alarmeret, og de to saarede engelske Flyvere blev ført til Fjerritslev Sygehus, mens den tredie blev ved Maskinen, indtil de tyske Myndigheder naaede frem”.

Når man nu så mange år efter læser ”den tredie blev ved Maskinen, indtil tyske Myndigheder naaede frem”, vil man let tænke, hvorfor hjalp man ham dog ikke, hvorfor skjulte man ham ikke? Men inden man fælder den hårde dom her, må man endnu engang erindre, at situationen var helt anderledes i begyndelsen af krigen. Vi var som molboerne, der ikke kunne finde deres egne ben, og kun et fåtal havde set nazismens sande ansigt. Derfor måtte Graham følge med de tyske soldater for senere at havne i tysk fangelejr.

På Fjerritslev Sygehus var læge E. Pedersen den ledende, og oversygeplejersken var frk. Esther Jørgensen. De to sårede englændere, som var bragt hertil, blev plejet godt, og allerede efter to ugers forløb blev Murphy Biden hentet af tyskerne og sendt i fangelejr. John Oates' tilstand var værre. Han havde pådraget sig brud på rygsøjlen, og selv efter 2½ måneds forløb var han ikke i stand til at holde sig oprejst. Tyskerne havde i den forløbne tid haft en vagtpost ved døren til sygestuen, men en dag omkring 1. november blev Oates afhentet af tyskerne og sendt med en transport, som endte i en tysk fangelejr i Slesvig.

I Fjerritslev glemte man dog ikke de to engelske flyvere, og da det senere blev muligt gennem Røde Kors at

sende dem pakker med fødevarer og andre fornødenheder, påtog et ægtepar i Fjerritslev sig den opgave, og det var helt sikkert, at de dermed ydede de to fanger en værdifuld støtte. I den lejr, hvor observatøren Murphy Biden var fange, hørte det til ordensreglementet, at når en fange modtog en Røde Kors-pakke, skulle han kvittere på et brevkort med en påtrykt tekst: ”I received your parcel. Many thanks”. Biden underskrev, men indskød et ”Very” før den sidste sætning og mildnede derved smukt den formelle tekst.

John Oates havde det særlig drøjt på grund af den beskadigede ryg, der nødte ham til i lang tid at være sengeliggende, men polske fangekammerater var ham til stor hjælp, og efterhånden lærte han at gå lidt omkring. Mere end tre år tilbragte han i forskellige lejre i Polen, Tyskland og Frankrig, men så havde han det held at komme med i en udveksling af hårdtsårede krigsfanger, så han i slutningen af 1943 nåede tilbage til England.

Efter krigen kunne han mødes med Biden, der også slap levende gennem krigsårene, men Graham har han ikke set siden den dramatiske 13. august 1940, og han kan han derfor ikke oplyse nærmere om.

Om de øvrige 30 ombordværende flyvere i eskadrillen kan det kort nævnes, at under angrebet blev 20 dræbt, og de fik deres grave på Vadum Kirkegård.

Livet reddede de tre i T 1889 og var dermed blandt de heldige af de 33 flyvere, der den skæbnesvangre dag kæmpede over Nordjylland. En bedre skæbne og en bedre hjælp havde de fortjent, de, der satte livet ind mod nazismen, men mangt og meget var endnu uafklaret sommeren 1940, og der skulle gå år, før en virkelig hjælp kunne ydes i en sådan situation.

Det var før flugtruterens tid.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1985, side 103-107).